

KORONAVİRÜS ETKİLERİNİN MÜCBİR SEBEP EKSENİNDE DEĞERLENDİRİLMESİ

Aralık 2019’da Çin’in Wuhan kentinde tespit edilen COVID-19 (Koronavirüs), 10 Mart 2020 tarihi itibarıyla 110 ülkeye yayılmış ve insan sağlığını ve hayatını tehdit eder hale gelmiştir. Küresel bir boyuta ulaşan hastalığa ilişkin endişe ve kaygılar en başta sağlık, sosyal, ekonomi, uluslararası ticaret alanlarında kendini göstermektedir.

Tüm bunlara bağlı olarak hukuk alanında ortaya çıkacak en büyük tartışma ve konu ise kuşkusuz; **Koronavirüsün sözleşmesel edimlerin ifasını nasıl etkileyebileceği ve bu etkiye bağlı olarak mücbir sebep olarak değerlendirilip değerlendirilemeyeceği** hususu olacaktır.

Borcun ifasının, borçlunun sorumlu tutulamayacağı sebeplerle imkânsızlaşması halinde borcun sona ereceğine ilişkin ifa imkansızlığı hali, Türk Borçlar Kanunu’nun 136. Maddesi ile düzenlenmektedir. İfa imkansızlığı hükümleri genellikle mücbir bir sebebin söz konusu olabileceği hallerde uygulanabilmektedir. Ancak “*mücbir sebep*” kavramı Türk Borçlar Kanunu’nda ve sair mevzuatta tanımlanmamıştır. Öğretide ise genel olarak sözleşmenin yapıldığı sırada öngörülme olanağı bulunmayan, yüklenilen borcun yerine getirilmesini engelleyen, sezilemeyen ve karşı konulamayan bir hadise olarak tanımlanmaktadır. Mücbir sebebin varlığı belirli şartlara bağlanmıştır. Bu şartlar;

- a) Mücbir sebebin, mücbir sebebi öne süren taraftan kaynaklanan bir kusurdan ileri gelmemiş olması,
- b) Taahhüdün yerine getirilmesine engel nitelikte olması,
- c) Mücbir sebebi öne süren tarafın bu engeli ortadan kaldırmaya imkanının olmaması,
- d) Öne sürülecek mücbir sebep gerekçesinin somut olayın şartlarına bağlı olarak yeterli görülmesidir.¹

Yargıtay Hukuk Genel Kurulu’nun 2017/11-90 Esas, 2018/1259 Karar ve 27.06.2018 tarihli kararında ise mücbir sebep; “*sorumlu veya borçlunun faaliyet veya borcun ihlaline mutlak ve kaçınılmaz bir şekilde yol açan, öngörülmesi ve karşı konulması mümkün olmayan olağanüstü olay*” olarak tanımlanmıştır.

Bunun yanında hangi hallerin mücbir sebep teşkil edeceğine dair somut örnekler, Milletlerarası Ticaret Odası’nın (ICC) 2003 yılında yayımlanmış olduğu tavsiye niteliğindeki Mücbir Sebep ve Beklenmeyen Hal Klozu’nun 3. maddesinde sıralanmıştır. Salgın, bu hallerden biridir.

¹Prof. Dr. Turan YILDIRIM, Danıştay Kararlarında Mücbir Sebep Kavramı, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Cilt 25, Sayı 2, Sayfa 3

Madde 3

e) Ortaya çıkması önceden kestirilemeyen olay, veba, salgın, doğal afet, şiddetli fırtına, kasırga, tayfun, kar fırtınası, deprem, volkanik aktivite, heyelan, gelgit, tsunami, sel, yıldırım, kuraklık nedeniyle hasar ve yıkım.²

Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun 27.06.2018 tarihli kararında da deprem, sel, yangın, *salgın hastalık* gibi doğal afetlerin mücbir sebep olarak kabul edildiği belirtilmiştir.³

Bu haliyle, tüm dünyayı etkisi altında bırakan Koronavirüsün de genel itibariyle mücbir sebep olarak kabul edilebileceği düşünülebilecekken Yargıtay'ın konuya ilişkin daha somut yaklaşımlarını da değerlendirmek bu noktada faydalı olacaktır.

Nitekim Yargıtay, 2016 yılında vermiş olduğu bir kararda davalının kuş gripinin mücbir sebep oluşturduğu yönündeki savunmasını " *tarafların tacir olması, olayların etkisinin sınırlı olması ve taraflar arasındaki sözleşme nazara alındığında bu savunmanın kabul görmediği*" gerekçeleriyle reddetmiştir.⁴

Koronavirüsün henüz 2 aylık süreçteki yayılma hızı ile birlikte kolay bulaşıcılık özelliği sonucunda alınması gereken tedbirlerin çokluğu ve sertliğinin, "*etkisinin sınırlı olduğu*" şeklindeki bir değerlendirmeyi bu sefer haksız çıkaracağı kanaatindeyiz.

Dünya Sağlık Örgütü'nün güncel 11 Mart 2020 tarihli ve 51 numaralı durum raporuna göre Koronavirüs vakaları 110 ülkede görülmüştür. Kamuyla paylaşılan verilere göre; Çin Halk Cumhuriyeti'nde 80955 kişi, Kore Cumhuriyeti'nde 7755 kişi, İtalya'da 10149 kişi, İran'da 8042 kişi, Fransa'da 1774 kişi, Almanya'da 1296 kişi, İspanya'da 1639 kişi ve Birleşik Krallık'ta 373 kişi hakkında Koronavirüs teşhisi konulmuştur. Dünya genelinde ise 118.326 kişide Koronavirüs teşhis edilmiş olmakla birlikte, 4292 kişi hayatını kaybetmiştir.⁵ Bu raporun hemen akabinde 10 Mart ve 11 Mart 2020 tarihlerinde Kongo ve Türkiye'de de Koronavirüs vakalarının teşhis edildiği açıklanmıştır.

Koronavirüsün yayılmasını önlemek amacıyla Avrupa Konseyi ve Dünya Ticaret Örgütü gibi pek çok uluslararası kuruluş ile üniversiteler toplantı ve etkinliklerini iptal etmiştir. Bireylere seyahat kısıtlamaları ve karantina uygulamaları getirilmiştir. Şirketler özellikle tedarik zinciri ve üretim

² Milletlerarası Ticaret Odası, Mücbir Sebep Klozu, 2003 için bakınız: <https://iccwbo.org/content/uploads/sites/3/2017/02/ICC-Force-Majeure-Hardship-Clause.pdf>.

³ Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun, 27.06.2018 Tarih 2017/11-90 Esas ve 2018/1259 Karar Numaralı Kararı.

⁴ Yargıtay 23. Hukuk Dairesi'nin, 11.02.2016 Tarih 2015/7538 Esas ve 2016/719 Karar Numaralı Kararı.

⁵ World Health Organization, Coronavirus Disease Situation Report: https://www.who.int/docs/default-source/coronaviruse/situation-reports/20200311-sitrep-51-covid-19.pdf?sfvrsn=1ba62e57_6.

aşamalarında sorunlar yaşamaktadır. Avrupa Birliği Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) tarafından yapılan bir değerlendirme⁶ baz alınarak yayımlanan bir makalede de, Koronavirüsün dünya ekonomisine etkisinin 2.7 trilyon Amerikan Doları olabileceği öngörülmüştür.⁷

Bilgi notumuza ilişkin daha somut olarak; Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı'nın 6 Mart 2020 tarihli duyurusu⁸ ile Koronavirüs salgını sonucunda uçuşları durdurulan ve hakkında resmi olarak seyahat uyarısı yapılan ülkeleri içeren paket tur sözleşmeleri kapsamında Koronavirüs salgınının bir mücbir sebep hali olarak değerlendirildiği belirtilmiştir.

Bu husus, kamu sağlığını koruma amaçlı devlet uygulamaları neticesinde sözleşme konusunun ifasının imkânsız veya insan sağlığı açısından oldukça tehlikeli hale gelmesine ilişkin bir mücbir sebep halinin varlığını ortaya koymaktadır. Buna ilaveten, şahsa bağlı sözleşmelerde (*persona intuitae*) sözleşmesel edimi ifayla yükümlü şahsın yine belirtildiği şekilde bir seyahat engelinin oluşması ve bu engelin, şahsi edimin ifasını imkânsız kılması halinde ortada yine mücbir bir sebebin varlığı iddia edilebilecektir.

Sonuç olarak kanımızca; “sözleşmesel taahhüdün yerine getirilmesini engelleyici niteliği tespit edilebilen” sözleşme ilişkilerinde Koronavirüs salgını mücbir sebep olarak kabul edilebilecektir.

Saygılarımızla,

Koyuncuoğlu & Köksal Avukatlık Bürosu

* Bültenimizde yer verilen açıklamalar, Türkiye Cumhuriyeti'nin yürürlükte olan mevzuatı ve ilgili resmi mercilerin kamuya yaptığı bilgilendirmeler esas alınarak hazırlanmış olup, tereddütlü hususlarda nihai işlemler gerçekleştirilmeden evvel tarafımızdan görüş ve destek alınmasını tavsiye ederiz. Aksi takdirde, burada yer verilen açıklamalar temel alınarak yapılacak işlemler ve bunların sonuçlarıyla ilgili olarak Avukatlık Büromuz sorumlu tutulamaz.

⁶ OECD, “Interim Economic Assessment Coronavirus: The world economy at risk”, 2 Mart 2020, <http://www.oecd.org/berlin/publikationen/Interim-Economic-Assessment-2-March-2020.pdf>.

⁷ Bloomberg, “Coronavirus Could Cost the Global Economy \$2.7 Trillion. Here’s How”, 6 Mart 2020, <https://www.bloomberg.com/graphics/2020-coronavirus-pandemic-global-economic-risk/>.

⁸ Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı, “Bakan Pekcan'dan Koronavirüs Nedeniyle Paket Tur İptali Açıklaması”, 6 Mart 2020, <https://ticaret.gov.tr/haberler/bakan-pekcan-dan-koronavirus-nedeniyle-paket-tur-iptali-aciklamasi>.